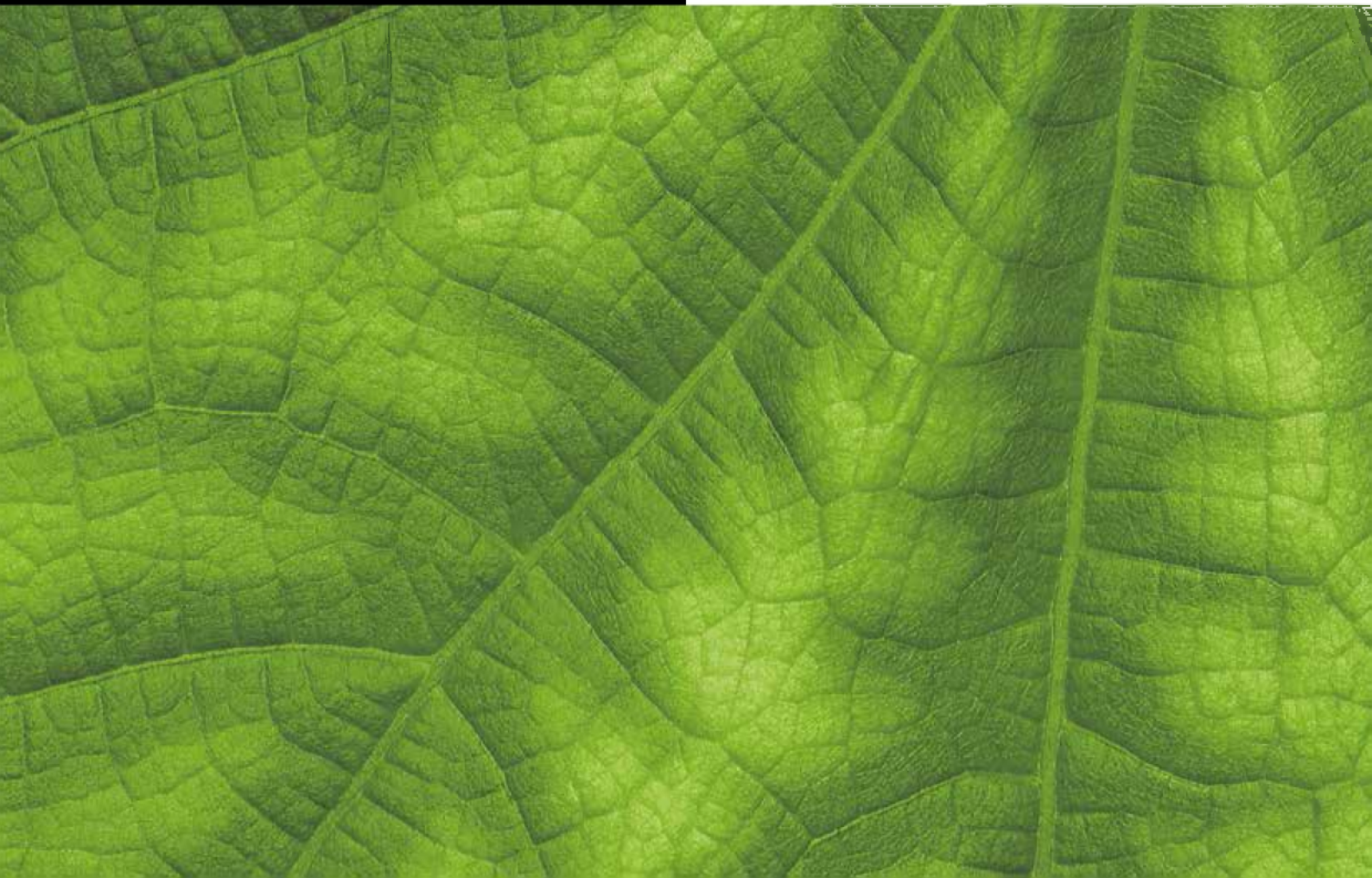




RAPPORTAGE WESTLAND AGENDA II
2014 - 2018



GEMEENTE WESTLAND





SAMENVATTING

Westland Agenda II is een programma waarbij Westlands bedrijfsleven en gemeente Westland gezamenlijk budget en menskracht hebben ingebracht om een tiental projecten te laten uitvoeren.

Er is deels voortgebouwd op de activiteiten die onder Westland Agenda I (2010 – medio 2013) zijn opgestart.

Westland Agenda II is ingesteld in 2014 en is eind 2018 beëindigd.

De Stuurgroep Westland Agenda II, met daarin vertegenwoordigers van bedrijfsleven en gemeente, heeft toegezien op adequate besteding van het budget alsmede het behalen van maximale resultaten.

Door gemeente Westland is een budget ingebracht van € 1.000.000,-; het Westlands bedrijfsleven heeft de toezegging gedaan om minstens zo veel in te brengen. Schatting is dat het bedrijfsleven ruim € 30 miljoen heeft ingebracht om de onderhavige projecten van Westland Agenda tot uitvoer te brengen; voor het overgrote merendeel waren dat investeringen op gebied van Aardwarmte. Daarnaast is ook geld binnen gehaald vanuit Provincie, Rijk en EU; met name subsidies op gebied van Aardwarmte en Biobase.

Het programma betreft de volgende thema's/projecten:

- Herstructurering/Modernisering glasareaal
- Nieuwe verdienmodellen
- Aardwarmte
- Biobase
- Sociale Duurzaamheid
- WHC / Gezondheid en Geluk
- WHC / Inspiratie jonge ondernemers
- Vers logistiek; groente: Cool Port Westland
- Vers logistiek; bloemen: Efficiënter transport

Daarnaast zijn nog een aantal projecten gefinancierd die direct of indirect gelieerd waren aan bovengenoemde thema's, zoals Huisvesting Arbeidsmigranten.

Voor de projecten Aardwarmte en Biobase is deels nog gebruik gemaakt van budget vanuit de voorloper van Westland Agenda II, te weten Westland Agenda I.

In de bijna 5 jaar dat het programma van Westland Agenda II gelopen heeft, is een bedrag besteed van ca. € 882.000,-.

De Stuurgroep Westland Agenda II adviseert om het bedrag dat resteert, ca. € 118.000,- in te brengen in het per begin 2019 nieuw op te starten Kennis en Innovatiefonds.



Inhoud

Samenvatting	2
1. Inleiding	4
2. Terugblik op de projecten	6
Thema 1: Modernisering glastuinbouw	7
Thema 2: Nieuwe Verdienmodellen	8
Thema 3: Duurzaamheid	9
3.1 Aardwarmte	9
3.2 Blobase	12
3.3 Sociale Duurzaamheid	13
Thema 4: Greenport Horti Campus	14
4.1 Gezondheid en Geluk	14
4.1.1. Groen doen in de klas	14
4.1.2. Fieldlab Smart Food	15
4.1.3. Businesscase verhuizing demokwekerij naar terrein van Greenport Horti Campus	15
4.1.4. Manifestatie van Stichting Gezond Beleid	15
4.1.5. Project Vergroening van scholen	16
4.2 Ruimte voor jonge innovatoren	17
4.2.1 Diverse projecten vanuit VNO-NCW	17
4.2.2 Grenzeloos Groeien Young Executives	17
4.2.3 Haalbaarheidsonderzoek Incubator	19
Thema 5: Vers-Logistiek	20
5.1 Vers-Logistiek Groente: Coolport	20
5.2 Vers-Logistiek: Bloemen en potplanten	22
Thema 6: Overig / Diversen	24
6.1 Huisvesting Arbeidsmigranten	25
6.2 Roadmap Next Economy Greenport	26
6.3 Ontslakken van Gebiedsontwikkeling	27
6.4 Inspiratie-event over Duurzame Bedrijventerreinen	27
3. Financieel overzicht	28

Colofon

Gemeente Westland

april 2019

Eindredactie Frans Pijls, cluster Beleid

Vormgeving & Fotografie Martina Wijler, cluster Bedrijfsvoering / communicatie



1. INLEIDING

Crisis verbindt

Binnen het programma Westland Agenda I, jan. 2010 – medio 2013, was sprake van een goede samenwerking tussen Westlandse ondernemers en de gemeente.

Schouder aan schouder zijn goede impulsen gegeven aan de Westlandse (glastuinbouw)economie door inzet op specifieke projecten die Westland op dat moment – de wereld was in crisis- nodig had. Geleidelijk aan hervond de sector zelfvertrouwen en werd de malaise van de crisis door eendrachtig samenwerken een stuk draaglijker. Die samenwerking leidde tot een mix van projecten, variërend van puur strategisch tot meer hands-on. Het bedrijfsleven nam hierin de lead en de gemeentelijke overheid faciliteerde en verleende medewerking.

Dit “Westlandse model”, waarbij bedrijfsleven en overheid in een pps-achtige constructie (pps = publiek-private samenwerking) goed samen werken, viel in positieve zin op en heeft dan ook navolging gekregen in andere regio's. Voornoemd Westlands model vormde indertijd voor het Rijk (mede)inspiratie voor de invulling van

het Topsectoren-beleid; daarbij is Tuinbouw en – Uitgangsmaterialen zelfs als één van de negen topsectoren aangewezen.

We zijn er nog niet

Gelukkig was het crisisgevoel eind 2013 een stuk minder dan in 2010. Tekenen van herstel dienden zich al schoorvoetend aan. Tegelijkertijd was er echter besef dat de opgaven voor de tuinbouwsector immer relevant bleven en nog niet voltooid waren: er moest nog zoveel gebeuren!

Op gebied van Duurzaamheid moesten bijvoorbeeld nog grote slagen worden gemaakt. Ontwikkelingen als “aardwarmte” en “biobased economy” stonden nog in de kinderschoenen en op het gebied van de sociale duurzaamheid, zoals het terugdringen van (jeugd)werkloosheid en de inzet van mensen met een achterstand tot de arbeidsmarkt, was meer en betere samenwerking tussen overheid en bedrijfsleven gewenst.



En wat te denken van nieuwe uitdagingen zoals het zoeken naar nieuwe verdien capaciteit en de slag naar modernisering (en herstructurering) van het glas-areaal? Verder moest ook de verbinding tussen bedrijfsleven, onderwijs en overheid beter gestalte krijgen in de vorm van het nieuw op te richten World Horti Centre, alwaar innovatieve oplossingen voor wereldwijde uitdagingen tot stand komen. En natuurlijk was ook aandacht nodig voor de logistiek, zowel voor groente en fruit alsook voor bloemen en (pot)planten. Dergelijke ontwikkelingen zijn van belang om een sterke thuisbasis van de Westlandse glastuinbouwsector te behouden, een thuisbasis die vitaal en concurrerend is in het mondiale perspectief.

Genoeg redenen voor opstart van Westland Agenda II, zodat voortzetting gegeven kon worden aan ontwikkelingen die in Westland Agenda I al waren begonnen.

Westland Agenda II startte in januari 2014 en is eind 2018 afgesloten. In deze eindrapportage nemen we u mee in de behaalde resultaten en de uitdagingen die wij nog zien voor de toekomst.

Werkwijze

Evenals bij Westland Agenda I is ook bij Westland Agenda II gekozen voor een pragmatische aanpak. Per project is een projectleider vanuit het bedrijfsleven aangesteld, die waar mogelijk is bijgestaan vanuit de

gemeente. De projectleider is, vaak in afstemming met een daartoe opgerichte projectgroep, verantwoordelijk voor het opstarten van het project, de voortgang van het proces en de inhoudelijke begeleiding van de (deel)projecten.

De eindverantwoordelijkheid ligt bij de Stuurgroep Westland Agenda II, waarvan de leden tevens als ambassadeur fungeren voor de afzonderlijke projecten. De stuurgroep bestond uit: Theo Duijvestijn (voorzitter) en Frans Pijls (secretaris) van de gemeente Westland, alsmede Eric Moor (glastuinbouwondernemer), Pieter Eenhoorn (VNO-NCW), Henk Salome (MKB), Hans de Leeuw (Rabobank) en Inge Vermeulen (Patijnenburg) namens het bedrijfsleven.

De stuurgroep heeft mandaat gekregen van de gemeenteraad om, door middel van verantwoording tussentijds en achteraf, de projecten zodanig aan te sturen dat de best mogelijke resultaten verkregen zouden worden. Dit mandaat betrof ook het zelfstandig beschikken en besluiten over het budget door de stuurgroep (ref. raadsbesluit dec. 2009 mbt WA I; alsmede dec. 2013 mbt WA II). Van tijd tot tijd is via Raads Informatie Avonden (RIA's), themabijeenkomsten als ook via jaarrapportages terug gekoppeld over de resultaten. En vanzelfsprekend is ook periodiek via de pers en events daarover gecommuniceerd, veelal met (deel)rapporten van projecten.



2. TERUGBLIK OP DE PROJECTEN

In onderstaande rapportage wordt een beschrijving gegeven van de diverse projecten.

De beschrijving en rapportage van resultaten is primair opgesteld door de betrokken projectleiders, (licht) redactioneel bewerkt vanuit het secretariaat van Stuurgroep Westland Agenda II.

Voor sommige kleine bijdragen aan projecten, waarvoor

Westland Agenda niet direct hoofd-opdrachtgever was, is incidenteel ook gebruik gemaakt van persberichten.

Dit alles levert een gevarieerd beeld op van activiteiten en inspanningen, allen gericht op het verder brengen van de economische kracht van het tuinbouwcluster in Westland en omstreken. Samenwerking en samen werken, in al zijn facetten (waarbij opvalt dat ieder project dat weer anders aanpakt en verder gestalte geeft), zijn hierbij rode draad.

Thema's / Projecten	Projectleider	Indicatieve budgetten (totaal 1000k)	Besteed (totaal 882k)
1. Modernisering Glastuinbouw	Arnold Hordijk	200k	100k
2. Nieuwe Verdienmodellen	Diversen	100k	61k
3. Duurzaamheid			
3.1 Aardwarmte	Jacco Besuijen	100k	181k
3.2 Biobase	Willem Kemmers	100k	64k
3.3 Sociale Duurzaamheid	Inge Vermeulen	100k	100k
4. Greenport Horti Campus			
4.1 Gezondheid en Geluk	Diversen	100k	50k
4.2 Jonge innovatoren		100k	140k
4.2.1 VNO-NCW projecten	Bedrijfsleven/diversen		
4.2.2 Grenzeloos Ondernemen	Matthijs Jasperse		
5. Vers Logistiek		100k	17k
5.1 Logistiek groente	Herwi Rijdsijk		
5.2 Logistiek planten en bloemen	Edwin Weenink		
6. Overig/Diversen	Diversen	100k	169k



Thema 1: Modernisering glastuinbouw

Doelstelling:	Nagaan wat nodig is om de tuinbouw in Westland te moderniseren
Activiteiten:	Oprichten van HOT; zoeken naar oplossing voor in de weg staande woningen
Resultaat:	Besef dat moderne bedrijven adequate kavels nodig hebben
Financieel:	besteed: 100k, waarvan 74k voor HOT

In 2013 is, in het kader van de Westland Agenda, onder leiding van Arnold Hordijk de werkgroep Modernisering Glastuinbouw aan de slag gegaan met als doelstelling: inventariseren wat nodig is om de tuinbouwproductie in Westland te moderniseren.

Dat leverde begin 2014 de volgende conclusies en aanbevelingen op:

- De schaalgrootte bij ondernemers zet onverminderd door: de verwachting is dat het aantal ondernemers met een productiebedrijf in Westland zo'n 5% per jaar afneemt tot ca. 300 stuks in 2030.
- Belangrijk is de omstandigheden te scheppen dat deze 300 ondernemers op een uitstekende wijze in 2030 hun bedrijf uit kunnen oefenen op naar schatting gelijkblijvende 2500 ha netto glas.

NB: De in 2014 verwachte ontwikkeling zet ondertussen onverminderd door. Eind 2017 waren er 607 glastuinbouwondernemers in Westland: 28% minder dan eind 2012 (n=840).

Op basis van de aanbeveling door de werkgroep zijn de volgende zaken gerealiseerd:

- Een werkgroep is aan de gang gegaan om wegen te vinden om op gepaste wijze bestemming te handhaven en oplossingen te vinden voor in de weg staande woningen.

- Ontwikkelbedrijf HOT (Herstructurering en Ontwikkeling Tuinbouw) Westland is opgericht, met als aandeelhouders: Federatie Vruchtgroenten, FloraHolland en Rabobank. Door dit bedrijf is geïnventariseerd hoeveel vraag er de komende jaren is voor uitbreiding van bestaande bedrijven. Er wordt getracht gebieden die daarvoor in aanmerking komen te herstructureren.

Resultaat is dat inzicht is verkregen in het feit dat bestaande bedrijven in Westland de komende 3 tot 5 jaar met 400 HA willen uitbreiden, met nieuw of bestaand glas.

HOT Westland had medio 2018 pas een paar projecten concreet gerealiseerd maar had op dat moment 13 projecten met in totaal 100 ha oppervlakte in Westland onder handen om te herstructureren. Gaandeweg hoopt men dit uit te breiden.

De aanbevelingen die de werkgroep Modernisering Glastuinbouw in 2014 heeft gedaan, worden mede in het kader van HOT opgepakt. O.a. versterken van ondernemerschap. Daar wordt regelmatig separaat over gerapporteerd aan belanghebbenden.



Thema 2: Nieuwe Verdienmodellen

Doelstelling:	Bewustwording creëren over de (on)mogelijkheden van ondernemerschap
Activiteiten:	Tuinbouw-atelier; eerste fase McKinsey onderzoek
Resultaat:	Groeiend besef dat "stilstand" niet aan de orde mag zijn
Financieel:	Besteed: 61k (waarvan 50k voor McKinsey onderzoek)

In 2014/2015 is een Tuinbouw-atelier opgestart waarbij, met hulp van bureau Berenschot, ca. 30 Westlandse ondernemers in het tuinbouwcluster met elkaar in gesprek zijn gegaan over toekomstige verdien capaciteit. Voor velen van hen was dit een eye-opener: barrières die men voor zichzelf ziet, blijken door anderen vaak anders bekeken te worden (met soms verrassende oplossingen tot gevolg). En dan voltrekt zich een logisch proces: door met de bril van een ander naar je eigen situatie te kijken, zie je de zaken in een ander perspectief en kom je tot verrassende inzichten.

Diverse ondernemers hebben in interviews laten blijken dat de sessies van het Tuinbouw-atelier, met aansprekende en prikkelende presentaties van mensen buiten de sector, hen tot nieuwe inzichten hebben gebracht. En tot nadenken gestemd ("Waar ben ik eigenlijk mee bezig? Ga ik zo nog 20 jaar verder, of heb ik de moed om het anders aan te pakken?").

Hoewel het de bedoeling was om na dit eerste Tuinbouw-atelier nog minstens één atelier te doen, waarbij dan meer verdieping zou worden gezocht, inclusief sessies buiten Westland (om nóg meer los te komen van de vertrouwde thuis-situatie), is dit helaas niet van de grond gekomen. Wél is daarna energie gestoken in andere initiatieven die iets soortgelijks beogen: o.a. Horti Heroes, Dutch Greenhouse Delta, Grenzeloos Groeien. Deze drie projecten kunnen op grote steun van bedrijfsleven en

gemeente rekenen; voor het initiatief Grenzeloos Groeien is ook vanuit Westland Agenda II bijgedragen.

Door de stuurgroep WA II is onderkend dat sommige zaken niet af te dwingen zijn: het is nu eenmaal de verantwoordelijkheid van de individuele ondernemer zélf om zich terdege te oriënteren op zijn/haar toekomstmogelijkheden.

Hoofdzakelijk is dat ondernemers open staan voor prikkels van buiten; en daar iets van opsteken dat hun bedrijfsvoering ten goede komt. De vele congressen en events die door bedrijfsleven en/of gemeente worden georganiseerd bieden daarbij zinvolle alternatieven om inspiratie op te doen voor succesvol ondernemerschap.

Westland bruist en voor wie het wil zien: er is volop inspiratie. Het is aan de échte ondernemer om dit op te pikken...en vervolgens toe te passen in de bedrijfsvoering.

Via de Stuurgroep is tevens voorzien in een bijdrage van € 50.000,- voor de eerste fase van het welbekende McKinsey-onderzoek over de toekomst van de glastuinbouw.

Dit onderzoek vormde indertijd, begin 2015, de opmaat voor een brede discussie waar het heen moet met de glastuinbouw. Vervolgens zijn daar vele regionale en landelijke initiatieven uit voortgekomen, zoals bijvoorbeeld HOT en Greenport 3.0



Thema 3: Duurzaamheid

3.1 Aardwarmte

Doelstelling:	Meer aardwarmteboringen. En ook meer professionalisering
Activiteiten:	Diverse aardwarmteboringen opgestart
Resultaat:	In totaal nu 6 aardwarmteboringen gerealiseerd
Financieel:	Besteed: 181k, waarvan 100k voor ETP (=Energie Transitie Partners) en een reservering van 68k voor Geothermie Alliantie Zuid-Holland [NB: de (revolving) bijdragen voor individuele aardwarmteboringen zijn vanuit WA I betaald]

Welke projecten zijn nu gaande in Westland

1. Green Well Westland

Green Well Westland (GWW) is sinds 2012 operationeel. Aan GWW is september 2011 eenmalig een subsidie vanuit de WA toegekend ad € 250.000 om niet.

Daarnaast is er december 2011 een garantie verstrekt ad € 700.000 ingeval van faillissement van GWW. De garantie verlening liep tot december 2013. Daarna is de garantie verlaagd tot € 200.000 tot december 2018. In verband met een calamiteit in 2015 (er moest een side track geboord worden) is de garantieregeling verhoogd met € 50.000 tot € 250.000 maximaal tot december 2018. De garantie treedt in bij faillissement van GWW. Omdat er geen beroep is gedaan op de Westland Agenda is deze garantie per december 2018 beëindigd.

2. Boring v.o.f. Geothermie De Lier

Geothermie De Lier is operationeel sinds 2014. In 2014 is een garantie verstrekt ad € 500.000 vanuit de WA ingeval van een misboring waarbij de v.o.f. zou worden aangesproken op haar eigen risico voor de CAR verzekering. De boring is succesvol verlopen; de ondersteuning vanuit de

WA is daarom per maart 2015 beëindigd.

3. Nature's Heat

Medio 2015 is aan Nature's Heat een garantie subsidie toegekend ad € 250.000 ter dekking van het eigen risico van de CAR verzekering ingeval van een misboring. De boring is goed verlopen en sinds 2017 is de aardwarmtebron van Nature's Heat operationeel. Omdat er geen beroep is gedaan op de WA is deze garantie in december 2017 beëindigd.

4. Aardwarmte Vogelaer

Eind 2015 is aan Aardwarmte Vogelaer een garantie subsidie toegekend ad € 250.000 ter dekking van het eigen risico van de CAR verzekering ingeval van een misboring. De boring is goed verlopen en sinds 2017 is de aardwarmtebron van Vogelaer operationeel. Omdat er geen beroep is gedaan op de WA is deze garantie in februari 2017 beëindigd.

5. Geopower Oudcamp

Medio 2016 is aan Geopower ondersteuning toegekend ad € 250.000 ter dekking van het eigen risico van de CAR verzekering ingeval van een misboring. De boring is



niet helemaal goed verlopen. Geopower is aangesproken op haar eigen risico ingevolge de CAR verzekering. Het proces m.b.t. de afwikkeling van de verzekering heeft er toe geleid dat vanuit WA een bedrag ad € 250.000 uitgekeerd is.

6. Proefboring Trias

Begin 2015 is aan Trias Westland een subsidie toegekend ad € 500.000 in de vorm van een voorschot. Dit voorschot zou terug worden betaald als de Trias boring (4 km) zou leiden tot een exploitabel Trias project. Omdat het Trias reservoir niet exploitabel is (althans niet op de locatie van Trias Westland) is het voorschot niet terug gevorderd.

Er zijn vervolgens boringen opgestart naar minder diepe lagen (2½ - 3 km).

Financiering Geothermie-projecten

Hoewel de uitvoering en coördinatie van bovengenoemde 6 geothermie-projecten met name binnen de periode van Westland Agenda II plaats vond, heeft financiering daarvan nog plaats gevonden met het budget dat al ten tijde van Westland Agenda I hiervoor gereserveerd was. Aan drie projecten (no. 1, 5 en 6) is in totaal € 1 mio uitgekeerd.

Energie Transitie Partners

Binnen de coalitie HOT is aan HVC en Capturam (dochterbedrijf van JUVA) verzocht of deze partijen bereid waren om de energietransitie in Westland te versnellen. Hiertoe hebben beide partijen Energie Transitie Partners (ETP) opgericht. ETP voorziet in ondersteuning van

initiatiefnemers in alle fasen van de ontwikkeling van geothermieprojecten. Het gaat dan om de ontwikkelfase, de realisatiefase en de exploitatiefase. ETP doet dit op verzoek van tuinbouwcoöperaties. Naast substantiële bijdragen van andere partijen aan ETP, is ook vanuit Westland Agenda II deze ontwikkeling gestimuleerd, te weten met een financiële ondersteuning van € 100.000,=.

Geothermie Alliantie Zuid-Holland

Onder de naam Geothermie Alliantie Zuid-Holland werken diverse marktpartijen samen om de warmte voorziening te verduurzamen door de winning van aardwarmte in Zuid-Holland. Dit initiatief werd begin november 2017 bekend gemaakt tijdens het congress "Energietransitie en Geothermie" dat werd georganiseerd door gemeente Westland, Platform Geothermie en Greenport West-Holland.

De partijen die deelnemen in deze alliantie zijn Provincie Zuid-Holland, DAGO (Dutch Association Geothermal Operators), EBN, Eneco, HVC, Hydreco Geomec en gemeente Westland.

Zuid-Holland is bij uitstek de provincie waar de omstandigheden in de diepe ondergrond gunstig zijn om aardwarmte te winnen. Het merendeel van de in Nederland gerealiseerde geothermische projecten bevindt zich dan ook in Zuid-Holland. Doorgaans gaat het daarbij om initiatieven vanuit glastuinbouwbedrijven die de mogelijkheden van geothermie hebben verkend en gerealiseerd. De verwachting is dat de geothermische warmte in de komende tijd ook op grote schaal kan

worden gewonnen voor de verwarming van woningen, kantoren en andere industrieën, bijvoorbeeld via de koppeling met de aanleg van een warmtenet.

Vanuit Westland Agenda II is voor een periode van 4 jaar in totaal 68k gereserveerd.

Wat is gedaan

De ondersteuning vanuit Westland Agenda heeft 6 aardwarmte projecten (mede) mogelijk gemaakt. Westland is thans koploper in Nederland als het gaat om de winning van geothermie. Dit heeft in grote mate bijgedragen aan de duurzame ambities (én positieve imago) van Westland en het Westlandse glastuinbouwcluster. Naast dit directe effect heeft de Westland Agenda indirect geleid tot investeringen in aardwarmteboringen en aanleg van warmtenetten van ruim € 120 mln.

Tenslotte is er veel kennis opgedaan over de ondergrond van Westland en zijn er organisatorische samenwerkingsverbanden ontstaan die de verduurzaming van Westland verder gaan brengen. Zoals ETP en de diverse warmtecoöperaties van tuinders. Dit heeft niet alleen invloed op het glastuinbouwcluster; ook de gebouwde omgeving (o.a. 5.000 nieuwbouwwoningen) wordt betrokken bij aardwarmteprojecten.

Wat staat in de planning

De energietransitie opgave van Westland is groot. Het aardwarmte potentieel kan een bijdrage leveren aan deze transitie. Om het in cijfers uit te drukken: de verwachting is dat er ca. 20 PJ warmtegebruik verduurzaamd moet worden. Hierin kan aardwarmte voor een kwart (25%) voorzien, oftewel 5 PJ. Om dit aardwarmte potentieel van 5 PJ te benutten moeten er nog ca. 14 nieuwe aardwarmteboringen (2½ - 3 km) worden gerealiseerd. Daarnaast wordt gekeken naar minder diepe aardlagen (ca. 100-700 meter) en ook naar de ultra diepe aardlagen (meer dan 5-6 km). Vooral in combinatie met besparingsmaatregelen als Het Nieuwe Telen kunnen dit interessante opties zijn om het energieverbruik terug te dringen.

Aardwarmte is een zeer serieuze kandidaat om de overschakeling van fossiele brandstoffen naar duurzame (hernieuwbare) bronnen mogelijk te maken. Daarbij speelt de aanleg van warmte-infrastructuur een belangrijke rol. Het gaat daarbij om het verbinden van bronnen naar de

eindgebruikers. Het geheel van bronnen, infrastructuur en eindgebruikers noemen we Warmtesysteem Westland. Met de diverse stakeholders (o.a. PZH, Coalitie HOT, Rabobank, LTO, tuinders en tuinders coöperaties, ministeries, adviseurs en vele andere) wordt gewerkt aan Warmtesysteem Westland.

Knelpunten

Technische risico's: De vele tegenslagen bij diverse projecten tonen aan dat geothermie geen uit-ontwikkelde techniek is. Er zijn nog steeds veel risico's die in meer of mindere mate de grootschalige toepassing van geothermie in de weg staan. Het zou helpen als er vanuit het Rijk een **calamiteitenverzekering** zou komen die risico's gedurende de exploitatie van projecten zou afdekken. De reguliere verzekeringsmarkt biedt die faciliteit niet en het ziet er niet naar uit dat een dergelijke verzekering op korte termijn te verwachten is. Daarnaast zou het goed zijn als er een **industrie-standaard** wordt nagestreefd ten behoeve van de kwaliteitsborging. De risico's voor projecten hebben tot gevolg dat financiering van de projecten lastig blijft. Banken eisen relatief veel eigen vermogen en daarnaast moeten initiatiefnemers voldoende solvabel zijn voor het geval er een calamiteit optreedt.

Westland blijft zich inzetten om het Rijk (EZK) te bewegen om met de partijen naar oplossingen te zoeken en indien nodig hier ook rijks middelen (SDE, SEI) voor vrij te maken. De Coalitie HOT heeft inmiddels bijgedragen aan het oplossen van de financieringsproblematiek. Financiering vanuit de EIB (European Investment Bank) is mogelijk in diverse vormen en kan aantrekkelijk zijn.

Het gaat om lobby activiteiten en het voorbereiden van business cases. Een vervolg op Westland Agenda II kan hier ook in de toekomst aan bijdragen.

Ten slotte draagt commitment van de Westland Agenda bij aan het versterken van de netwerken en daarmee de te bereiken resultaten.

Westland is koploper in Nederland als het gaat om de winning van geothermie



3.2 Biobase

Doelstelling:	Op gang krijgen van biobased business in de glastuinbouw
Activiteiten:	Kennis vergaren en verspreiden; en vervolgens business-proof maken
Resultaat:	Diverse showcases van geslaagde valorisatie van reststoffen en inhoudsstoffen
Financieel:	64k

We bewegen ons in een maatschappij waarin fossiele grondstoffen plaatsmaken voor grondstoffen van (recente) natuurlijke oorsprong: de biobased economy. Omdat deze biobased economy nieuwe kansen biedt voor organisaties die grondstoffen van natuurlijke oorsprong (kunnen) produceren, is in de regio in 2010 het programma Bio Base Westland gestart. Dit programma is mogelijk gemaakt door de Westland Agenda en Provincie Zuid-Holland.

Na een eerste periode (tot 31 december 2013) is door Provincie Zuid-Holland een verlenging van de subsidie verleend onder de voorwaarde dat het programma gebied overstijgend zou gaan werken. Dus een bredere grondslag dan voor Westland alléén. Dit heeft geresulteerd in de samenwerking met en in 2016 ook operationele overdracht aan Greenport Westland-Oostland (per 2017 is dat: Greenport West-Holland).

De oorspronkelijke ambitie van Bio Base Westland is geformuleerd als "Op gang krijgen van Biobased Business in de glastuinbouw". En meer specifiek:

- Het valoriseren van plantaardige reststromen
- Het opzetten van nieuwe teelten voor hoogwaardige plantenstoffen
- Het realiseren van een Bio Base Valorisatiepark
- Het realiseren van een meerwaarde van € 50 miljoen binnen 7 jaar.

Gaande de programma's Bio Base Westland (t/m 2014), Biobased Greenport Westland-Oostland (2015-2016) en Biobased Greenport West (2017-heden) zijn de laatste twee ambitiepunten, een Bio base Valorisatiepark en een meerwaarde van € 50 miljoen, nog niet gerealiseerd. Deze twee ambities bleken te hoog gegrepen. De

meerwaarde zal zich verder blijven ontwikkelen en het realiseren van een valorisatiepark zal pas aan de orde zijn indien de biobased activiteiten een dusdanige omvang bereiken dat een valorisatiepark voordeel gaat opleveren. Daarentegen zijn wel vele initiatieven gestart en uitgevoerd onder de eerste twee ambitiepunten, zowel hoogwaardig voor toepassing in farmacie en cosmetica als voor toepassing in food, feed en materialen. Als een willekeurige selectie van de projecten en initiatieven kunnen we noemen:

- De tomatenvezeldoos; van showcase naar (bijna) commercieel product
- Insectenkweek op plantaardige reststromen is operationeel
- Vanille bereikt scale-up fase inclusief afzetovereenkomst
- Bitter Gourd commercieel product + verdere ontwikkeling tbv farmacie in een EFRO project
- Vermeerdering + teelt medicinale Hennepe operationeel
- Dioscorea bereikt praktijktest fase
- >20-tal potentiële startups / projecten (regio overstijgend)

Bovendien is er een overlegplatform, het Ondernemersplatform Plantenstoffen, inmiddels 14 ondernemers groot; hierin zijn 3 provincies vertegenwoordigd. Tevens is hiernaast het Jong Ondernemersplatform opgericht waarin 6 jonge (bijna-)ondernemers gezamenlijk overleggen om een nieuw project te starten.

De activiteiten worden gecontinueerd onder de vlag van de Greenport West-Holland, alsook binnen het Interreg project Bioboost (www.bioboosteurope.com)



3.3 Sociale Duurzaamheid

Doelstelling:	(Sociaal-)Duurzame Westlandse arbeidsmarkt
Activiteiten:	Communicatie, motivatie, story-telling
Resultaat:	Bewustwording bij ondernemers om méér verantwoordelijkheid te nemen
Financieel:	100k

Doelstelling

Het doel is om te komen tot een duurzame Westlandse arbeidsmarkt. Dit is een arbeidsmarkt waarin iedereen een plek heeft en waaraan mensen zoveel mogelijk meedoen. Een ieder zet zich in om mensen aan de slag te helpen. Er wordt naar mogelijkheden gekeken, niet naar beperkingen. Iedereen die wil en kan werken is welkom om een steentje bij te dragen aan de Westlandse economie.

Binnen Westland Agenda II is ingezet op schaalvergroting van MVO Westland met als uiteindelijk doel het aan de slag krijgen van meer mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. De inzet daarbij is op vernieuwend denken.

Wat is gedaan

Er is veel communicatie en marktwerking geweest om het aantal MVO-partners te vergroten, en daarmee meer plaatsingen en passende werkgelegenheid te creëren. In de vorm van het jaarlijkse MVO-Valentijnsontbijt, de jaarlijkse MVO Beachpraet, inzet van media zoals WOS en Het Hele Westland, welkomstdozen voor nieuwe ondernemers, instelling van werkgeverspanels. Samenwerking met de regionale VNO-NCW, MKB en LTO Glaskracht is actief gezocht én gevonden, o.a. resulterend in onderschrijving van het Westlands Actieplan Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen 2020

De middelen uit Westland Agenda II zijn t/m 2016 voor dit doel ingezet. Omdat de stijgende lijn met meer MVO-partners in onvoldoende mate werd gerealiseerd, is gewerkt aan een MVO 2.0. Waarbij er minder op de overheid geleund zal worden, en méér met het bedrijfsleven wordt samengewerkt. Hierover is MVO Westland met de werkgeverskoepels in overleg en werkt men aan een plan

voor de inclusieve arbeidsmarkt.

Wat heeft het opgeleverd

Bewustwording bij een deel van de Westlandse bedrijven dat men (nóg meer) zijn verantwoordelijkheid moet nemen. Er is bij deze ondernemers meer inzicht gekomen hoe zij kunnen bijdragen, wat het hen oplevert en hoe zij mensen met een afstand in hun bedrijf kunnen opnemen.

Tevens is geconstateerd dat deze bewustwording helaas beperkt blijft tot een relatief kleine groep van ca. 100 ondernemers. Het betreft nog te vaak de zgn. "usual suspects", die aanwezig zijn bij de diverse bijeenkomsten van MVO Westland.

Er zal een nieuwe aanpak moeten komen, gericht op de omzetting van bewustwording naar eigenaarschap; en dan bij een grotere groep ondernemers. Het zgn. "glazen plafond" van de thans 100 ondernemers die er écht werk van maken, moet doorbroken worden en uitgebreid tot een fors grotere groep ondernemers in Westland.

Wat draagt het bij aan de Westlandse economie

Iedere arbeidskracht met een afstand tot de arbeidsmarkt die wél geplaatst kan worden, spaart de gemeente geld uit. Daarenboven krijgen bedrijven toegewijde werknemers, met een hoge loyaliteit richting de werkgever. En tot slot: als in een bedrijf één of meerdere mensen werken die enigermate een afstand tot de arbeidsmarkt hebben, dan geeft dat veel voldoening: voor de mensen zelf, de werkgevers en niet in het minst ook voor de collega's die zich dan er extra van bewust zijn dat ze werken in een bedrijf dat MVO daadwerkelijk hoog in het vaandel heeft staan. Waarbij iedereen die wil en kan werken, écht welkom is.



Thema 4: Greenport Horti Campus

4.1 Gezondheid en Geluk

Doelstelling:	Stimuleren dat producten van de horti business beter gewaardeerd worden
Activiteiten:	Bewustwording, educatie, storytelling, faciliteren
Resultaat:	Stimulans gegeven aan (opstartende) projecten die moeten leiden tot meer business en/of awareness
Financieel:	50k

Welke projecten zijn gedaan:

4.1.1. Groen doen in de klas

Er is € 25.000,- bijgedragen om het project 'Groen doen in de Klas!' op te laten starten.

Groen doen in de Klas! is een b(l)oeiend lesprogramma van Flower Factor en Young Crowds over bloemen en planten en de groensector. De educatieve leerlijn Groen Doen in de Klas! heeft als doel om 'groen, creativiteit & handenarbeid' terug te brengen in de educatie van de jongere generatie. Als de generatie van de toekomst bewust is van 'groen', dan heeft de bloemen- en plantensector wereldwijd toekomst.

Themaboekjes van alle 4 de seizoenen uit de leerlijn Groen Doen in de Klas! zijn kosteloos te bestellen voor leerlingen in groep 5/6 van het basisonderwijs. Alle basisscholen in Nederland hebben daarover een mailing ontvangen.

Leerlingen lezen in dit 24 pagina's tellende boekje onder andere wat er in dat seizoen met bloemen en planten gebeurt, wat de meest populaire bloemen in dat seizoen



zijn en ontdekken via een online animatie waar de in Nederland gekweekte bloemen eigenlijk allemaal naartoe gaan.

Digitaal platform

Het digitale platform www.groendoenindeklaas.nl geeft verdieping aan de stof die in de werkboekjes wordt behandeld, door middel van (verdiepende) opdrachten, filmpjes en video-instructies. Voor dit platform zijn diverse videoproducties gemaakt.

Groen Doen in de media

Pim van den Akker, initiatiefnemer van deze leerlijn, is regelmatig aanwezig in de uitzending van Koffietijd op RTL4. Hier vertelt hij meer over Groen Doen in de Klas! en de gedachte achter het lespakket. Een fragment van de uitzending kunt u [hier](#) bekijken.

4.1.2. Fieldlab Smart Food

Er is een bijdrage verleend van € 8.000,- voor het initiatief Fieldlab SmartFood, teneinde de Nederlandse tuinbouw meer met elkaar te verbinden.

Uit persbericht september 2015:

Met het Fieldlab SmartFood, waarvoor het initiatief van [InnovationQuarter](#) komt, wil de [Metropoolregio Rotterdam Den Haag](#) (MRDH) samenwerking in de regio en innovaties bevorderen. De MRDH steekt € 400.000 euro in het project.

Doel van het project is partijen uit de Nederlandse tuinbouw met elkaar te verbinden. Volgens Tjerk Gorter, een van de organisatoren van het Fieldlab SmartFood, is de thuismarkt voor de Nederlandse telers, en dus voor hun technologieleveranciers, steeds minder rendabel. Het roer moet om, zegt hij op de website van Innovation Quarter.

Gorter: "Iedereen die we erover spreken, ziet de kansen die ontstaan doordat megasteden groeien en welvarender worden. Er is daar een snel groeiende behoefte aan een betrouwbare aanvoer van voldoende, veilig, gezond en betaalbaar voedsel. De Nederlandse tuinbouw heeft alles in huis om dat te leveren."

Digitalisering

Gorter noemt ook de noodzaak voor kleine Nederlandse bedrijven "om samen te werken en slim te innoveren om giganten als Panasonic voor te zijn". Daarbij speelt digitalisering volgens hem een doorslaggevende rol:

"Voor automatisering van de productie, voor sturing van projecten vanuit Nederland en om snel en efficiënt te leren wat de beste uitgangsmaterialen en teeltomstandigheden zijn."

Samenwerking

Fieldlab SmartFood is verbonden aan de nieuwe demokwekerij in het Westland. Het is de bedoeling dat verschillende bedrijven zich bij het initiatief aansluiten. Ook kennispartners zijn verbonden, zoals TNO, TU Delft en Wageningen UR.

4.1.3. Businesscase verhuizing demokwekerij naar terrein van Greenport Horti Campus

Er is een bijdrage van € 7.000,- verleend voor het opstellen van een businesscase voor verhuizing van de Demokwekerij naar de nieuwe locatie op de Greenport Horti Campus. Er is uitgezocht wat de voor- en nadelen zijn, ingeval wel/niet tot verplaatsing zou worden overgegaan.

Uiteindelijk is de Demokwekerij inderdaad verhuisd naar de nieuwe locatie.

4.1.4. Manifestatie van Stichting Gezond Beleid

Er is een geldelijke bijdrage van € 4.000,- verleend aan Stichting Gezond Beleid voor de organisatie van de Manifestatie 'Is jouw bedrijf klaar voor de arbeidsmarkt van morgen?'

Al meer dan 15 jaar is de Stichting Gezond Beleid actief in de tuinbouwsector. De Stichting is in 2001 ontstaan uit een initiatief van een aantal regionale ondernemers in de Greenport West-Holland. De activiteiten bestaan uit het faciliteren van kennisuitwisseling op het gebied van ondernemerschap en personeelszaken. Met als doel bedrijven bewust maken van het belang van goed personeelsbeleid, stimuleren van samenwerking, het uitwisselen van kennis en ervaringen en imagoverbetering van de tuinbouwsector. Het platform van Gezond Beleid wordt gebruikt door ondernemers die zich bezig houden met personeelszaken binnen hun eigen onderneming en door medewerkers van de afdeling HRM van grotere organisaties. Inmiddels zijn verspreid over het land meerdere werkgeversnetwerken actief volgens het "model" Gezond Beleid.



4.1.5. Project Vergroening van scholen

Er is een bijdrage verleend van € 5.000,- voor het laten opstarten van het vergroeningsproject van scholen.

Uit: persbericht dd 17 september 2018

Vanaf 27 augustus zijn vijf Westlandse scholen met in totaal negentien klassen vanuit het project "Plant in de klas" voorzien van groen in de klas. 17 september werd het project officieel geopend door 2 leerlingen van de Pieter van der Plas school in Wateringen. Dit deden zij samen met de wethouder Economische Zaken & Duurzaamheid, Karin Zwinkels.

Plant in de klas is een initiatief van Royal FloraHolland, Rabobank Westland en gemeente Westland. Zij hebben vanuit het topsectorprogramma "De Groene Agenda" en de Westland Agenda de ambitie om samen met leveranciers, klaslokalen in het Westland te vergroenen omdat dit een positief effect heeft op de concentratie, leerprestaties en gezondheid van zowel leerlingen als leerkrachten.

Positief effect op leerklimaat door groen in de klas

De ervaringen uit deze pilot zijn relevant voor andere scholen en gemeenten die het binnenklimaat van klaslokalen door middel van groen willen verbeteren. Bert van Duijn, professor bij Universiteit van Leiden, University Roosevelt en Pythagoras is trots op de onderzoeksresultaten van bepaalde soorten groene planten die een sterk luchtzuiverende werking hebben en bijdragen aan de verbetering van de luchtkwaliteit in de klas. O.a. de snelheid waarmee formaldehyde wordt afgebroken door

planten en wat de positieve effecten van planten zijn in een klaslokaal op de leerprestaties van kinderen:

- Hogere luchtvochtigheid en demping van het geluid in het klaslokaal
- De plant neemt aanwezige schadelijke stoffen op en breekt ze af in de wortels
- Welbevinden en gezondheid word verbeterd
- Positieven invloed op werk / leerprestaties
- Effecten van educatie op natuurbehoud, duurzaamheid en beleving van de natuur

De ambitie: méér planten in méér klassen

Het doel van deze pilot is om ervaring op te doen met de plaatsing van planten in Westlandse scholen. Tijdens deze pilot wordt gemeten welke oplossingen het beste passen bij welke scholen, wat het effect is op de kinderen in de klassen en hoe de ouders en leerkrachten hier tegenaan kijken. Ook wordt er onderzocht hoe een zo breed mogelijk draagvlak bij alle betrokken partijen kan worden gecreëerd en hoe de planten in de klas kunnen worden gefinancierd.

In totaal hebben vijf scholen in Westland mee gedaan aan de pilot om de luchtkwaliteit in hun lokalen te verbeteren.

Aan de pilot deden de volgende leveranciers mee: Ogreen, Plant Totaal, Ten Brinke Interieurbeplanting BV, Zuidkoop Natural Projects en Cloud garden. Zij leveren de systemen en de planten.

4.2 Ruimte voor jonge innovatoren

Doelstelling:	stimuleren van start ups en scale ups (waarbij méér out of the box gedacht wordt én internationaal)
Activiteiten:	Bijeenbrengen van jongeren. Leren van elkaar. Denken, durven, doen.
Resultaat:	Wow-gevoel. Inspiratie. "Westland for the world"
Financieel:	140k

Binnen Westland Agenda II is steun gegeven aan diverse projecten gericht op innovatie, duurzaamheid en verjonging in het ondernemerschap.

- Het georganiseerd bedrijfsleven, verenigd binnen VNO-NCW, heeft diverse projecten tot stand gebracht, waarvoor ook een bijdrage vanuit Westland Agenda is verkregen.
- Vanuit Florpartners zijn een tweetal sessies georganiseerd met jonge ondernemers (young executives), met internationale ambities.

4.2.1 Diverse projecten vanuit VNO-NCW

Kader van de samenwerking

Westland heeft een lange traditie als wereldwijd centrum van de tuinbouw. Als de sector innovatief weet te blijven op gebieden als duurzaamheid, leveringszekerheid en productkwaliteit, is er een mooie toekomst voor de sector weggelegd.

De ervaring leert dat veel innovatie wordt geïnitieerd door startende en relatief kleine bedrijven. Het aantal innovatieve starters en scale up-bedrijven in Westland blijkt echter relatief gering, zowel binnen als buiten de hortisector. VNO-NCW Westland wil in Westland een klimaat creëren dat start ups en scale ups stimuleert. Sinds eind 2016 zijn daartoe activiteiten georganiseerd, in nauwe samenwerking met onder meer Jong Management Westland, Innovation Quarter, gemeente Westland en Rabobank Westland. Ook het nieuw opgerichte Horti Heroes en World Horti Center zijn betrokken bij de plannen.

Nieuwe Helden Prijs Westland

Eind 2016 is voor het eerst de Nieuwe Helden Prijs Westland uitgereikt. Het was een groot succes: voor de finale-bijeenkomst hadden zich meer dan 300 ondernemers aangemeld (met een hoger dan gemiddeld aantal jonge ondernemers). Er waren inspirerende pitches van jonge ondernemers met innovatieve producten, er was veel aandacht voor vernieuwend denken en handelen en

ook heel veel interactie met de deelnemers in de zaal. In 2017 is de tweede editie gehouden in dezelfde opzet, met mooie innovaties en opnieuw met veel positieve respons. Ook in 2018 was dit wederom succesvol.

Dé Nieuwe Held Westland ontvangt 10.000 euro die kan worden besteed voor verdere versterking van het bedrijf of het product en krijgt een jaar gratis lidmaatschap van VNO-NCW West.

Westland College Tour

Begin 2017 heeft VNO-NCW Westland-Delfland voor het eerst de Westland College Tour georganiseerd. Ondernemerschap binnen Rijk Zwaan stond centraal: hoe kun je binnen een groot bedrijf ondernemerschap en innovatie faciliteren en stimuleren. In een interactief programma vertelden directeur Marco van Leeuwen en twee medewerkers van Rijk Zwaan open en gedreven over hun bedrijf, over innovatie, over het personeelsbeleid, over expansie. Behalve leden van VNO-NCW Westland en Jong Management Westland namen ook scholieren en studenten van MBO- en Hbo-opleidingen deel aan de bijeenkomst. De reacties op de bijeenkomsten waren zonder uitzondering lovend. In 2018 is de College Tour samen met Kom in de Kas georganiseerd.

4.2.2 Grenzeloos Groeien Young Executives

Aan een twee-tal project is in totaal € 60.000 besteed.

Achtergrond: Met internationalisering nog een wereld te winnen

De Nederlandse productietuinbouw wordt internationaal gezien als Champions League niveau. Het kennisniveau van onze productietuinbouw is ongeëvenaard hoog. Er is grote vraag vanuit het buitenland naar deze kennis. Toch wordt de vraag maar mondjesmaat door de Nederlandse telers omgezet in duurzaam rendement. Waar de tuinbouwtoeleveranciers razendsnel internationaliseren, blijft de productietuinbouw achter.

Young executives

Waar de huidige generatie de schaalvergroting en automatisering tot hoog niveau heeft gebracht, zal de volgende generatie de internationalisering binnen de glastuinbouw tot stand gaan brengen. Althans dat wil de groep jonge ondernemers die aan dit project heeft deelgenomen. Hun ambitie is om in Nederland de innovatieve moederbedrijven te hebben, met dochter vestigingen over de hele wereld. Die dochters kunnen 100% dochters zijn maar ook alle andere vormen zijn denkbaar, zoals joint ventures, licentiemodellen etc. De basisgedachte is een duurzaam mondiale concurrentiepositie opbouwen met het moederbedrijf in Nederland. Alleen op deze manier kan het Westland het kloppend hart blijven van de mondiale hightech tuinbouw.



De young executives binnen dit project willen klaar gestoomd worden voor internationalisering.

Doel:

De positie van de Nederlandse tuinbouw internationaal versterken door jongeren te laten ervaren wat er bij internationalisering komt kijken. Door:

- 20-30 jarige tuinbouwondernemers (in spé) te laten begrijpen én benutten van de kansen van de internationaliserende tuinbouw;
- het Nederlandse netwerk van internationaliserende tuinbouwbedrijven te vergroten.

Gunstige spin-off:

- Werkgelegenheid: Programma vergroot de aantrekkingskracht van tuinbouwondernemingen;
- Betrokkenheid: Programma versterkt betrokkenheid jonge ondernemers / medewerkers in de tuinbouw; geeft een stimulans om erin te blijven werken.

Wat is gedaan? / Wat doet men?

Een twee jarig programma voor young executives met internationale ambities. Dit programma bestaat uit:

1. Workshops met inspirerende sprekers vanuit de wetenschap en ondernemers van binnen en buiten onze sector met veel internationale ervaring.
2. Praktijkopdrachten in groepsverband (cases)
3. Tweedaagse bijeenkomsten
4. Netwerkactiviteiten: cross-over leren: handelsmissies, link naar ander cluster gerealiseerd (Californië) en netwerken ontsluiten (buiten sector, internationaal, met alle schakels binnen de tuinbouwketen).

Hoogwaardig programma met mix wetenschap en praktijk

Een hoogwaardig programma waarbij steeds de mix gezocht wordt tussen wetenschap en praktijk.

Enkele voorbeelden:

- Strategie en internationalisering
- Cultuur als concurrentievoordeel
- Ketenintegratie in combinatie met nieuwe verdienmodellen

Wat heeft het tot op heden (medio 2018) opgeleverd?

- Nieuw netwerk over grenzen heen
- Zo mogelijk gezamenlijk ontwikkelen van nieuwe internationale projecten
- Visie vorming op ondernemingsniveau
- Concrete internationale expansie
- Behalen persoonlijke leerdoelen: Intensieve kennisontwikkeling (ook buiten het programma)

Wat brengt het de Westlandse economie?

1. "Netwerkclub ontstaan met gelijkstemde ondernemers/young professionals"
2. "In contact met professionals van binnen en buiten de sector die handvatten geven voor het internationaal ondernemen"
3. "Visie richting het internationaal ondernemen verduidelijken"
4. "Gestimuleerd om 'out of the box' te blijven denken"



Wat brengt het de Westlandse economie?

Eric Moor: "In het buitenland zal NL glastuinbouw de komende jaren positie gaan nemen, haar geld gaan verdienen. Op deze trend speelt YEX in: De nieuwe ondernemers bagage en het netwerk geven om de kansen te grijpen. WAI staat voor vernieuwing, de ondernemers die deze vernieuwing mogelijk maken nemen deel aan YEX.

Richard ter Laak: "In het buitenland liggen grote kansen voor Nederlandse bedrijven. Het is niet makkelijk deze kansen te grijpen. Enerzijds om een goede match te vinden, anderzijds omdat de situatie totaal anders is dan in Nederland. Daar moeten we de jonge ondernemers op voorbereiden: helpen om de grote stap succesvol te zetten. Dit programma geeft de eerste basis en vergroot hun netwerk. Ik raad iedereen aan hieraan deel te nemen!"

Jos Stoit: "Deze generatie tuinbouwondernemers zoekt grenzen op om er over heen te gaan i.p.v. ze te bewaken, ze staat voor een nieuwe vorm van collectief denken die ons verder gaat brengen dan eerder is getoond.

Thom Persoon: "Young executives heeft mij geïnspireerd door de presentaties die wij hebben gehad bij allerlei interessante partijen, het heeft mij geholpen om mijn visie richting het internationaal ondernemen te verduidelijken, maar bovenal is uit Young executives een onwijs leuke netwerkclub ontstaan met gelijkgestemde ondernemers/young professionals die hopelijk nog jarenlang stand houdt en waar ik nog allerlei initiatieven uit zie ontstaan."

"Visie richting het internationaal ondernemen verduidelijken"
 "Gestimuleerd om 'out of the box' te blijven denken"
 "Netwerkclub ontstaan met gelijkgestemde ondernemers / young professionals"
 "In contact met professionals van binnen en buiten de sector die handvatten geven voor het internationaal ondernemen"

4.2.3 Haalbaarheidsonderzoek Incubator

Begin 2014 is € 10.000,- besteed aan onderzoek naar een incubator met startende innovatieve bedrijven in de greenport, gericht op het hele cluster.

Resultaat was dat er te weinig draagvlak en commitment bleek om een separaat kenniscentrum op te starten. De bevindingen van het onderzoek zijn later aangewend door andere initiatieven zoals Westland Horti Heroes.

"Deze generatie tuinbouwondernemers staat voor een nieuwe vorm van collectief denken die ons verder gaat brengen dan eerder is getoond" Jos Stoit



Thema 5: Vers-Logistiek

5.1 Vers-Logistiek Groente: Coolport

Doelstelling:	Vermindering van vervoersdruk op Westlandse wegen
Activiteiten:	In kaart brengen van de mogelijkheden
Resultaat:	Verkenning is uitgevoerd; nog geen daadwerkelijke realisatie
Financieel:	17k (Merendeel van de projectkosten, ca. 50k, is vanuit budget Westland Agenda I betaald)

Stichting Coolport Westland bestaat uit een bestuur en 12 leden, zijnde Westlandse Importbedrijven en logistieke dienstverleners. Men heeft in 2012 het initiatief opgepakt om te onderzoeken of de groeiende stroom vers containers (inmiddels ruim 30.000 per jaar) met exotische groenten en fruit welke per zeevracht aankomen in de Rotterdamse haven (de laatste jaren met name op de Tweede Maasvlakte), ook op een andere manier vervoerd kunnen worden naar hun bestemming. Namelijk of ze via binnenvaartschepen vanuit de tweede Maasvlakte kunnen worden overgevoerd naar een containerterminal in Hoek van Holland of een nabijgelegen haven aan de noordzijde van de Nieuwe Waterweg en vandaar verder getransporteerd per as naar de Westlandse bedrijventerreinen.

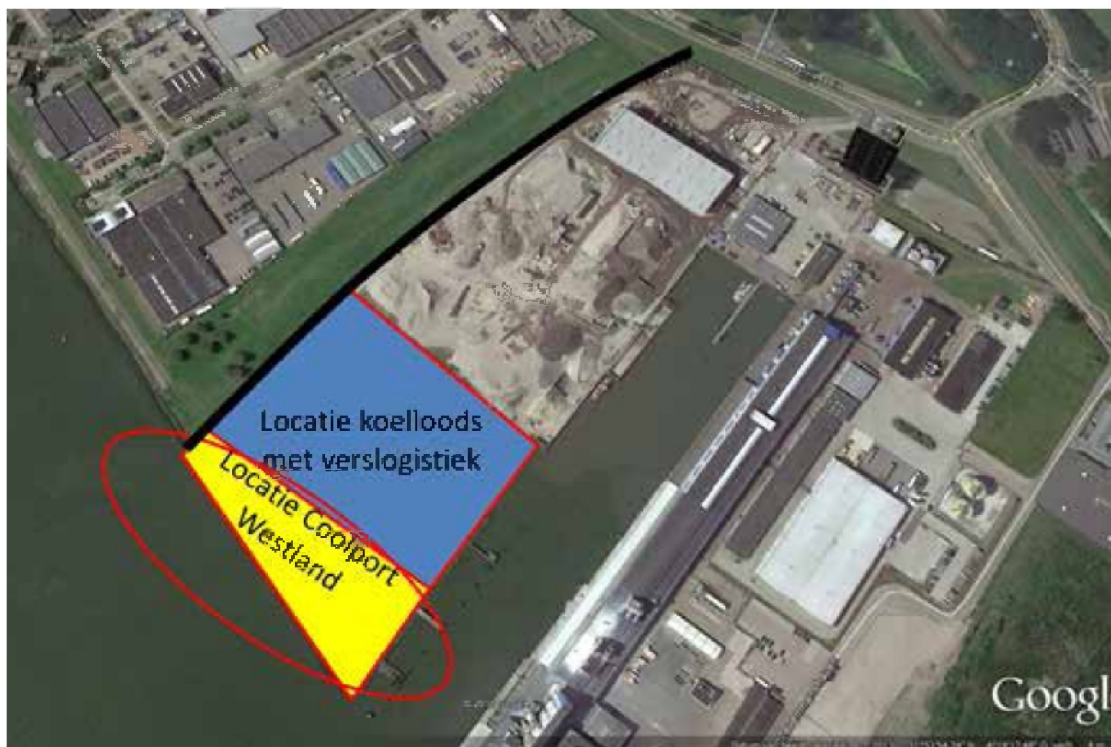
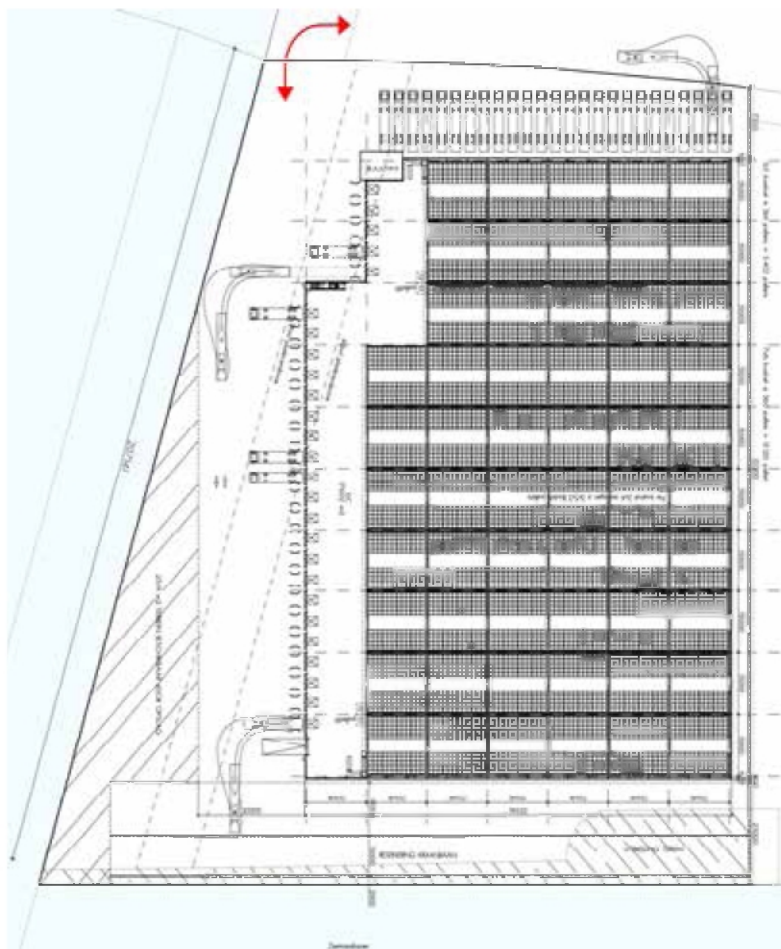
Op deze wijze zou kunnen worden voldaan aan het Convenant Tweede Maasvlakte, met als doel rijksweg A15 te ontlasten door 1/3e deel van de containers via de weg, 1/3e deel via het water en 1/3e deel via het spoor af te voeren naar het achterland. Door de realisatie van een containerterminal in Vlaardingen kan het aantal vervoerskilometers gereduceerd worden en daarmee ook 2/3e van de uitstoot van CO2 worden bespaard.

In de afgelopen periode is helaas duidelijk geworden dat de locatie Stenaline in Hoek van Holland vanwege eigen drukte, niet meer beschikbaar is voor ontvangst van onze vers containers en zijn alle pijlen gericht op de Zevenmanshaven in Vlaardingen. Vanwege de verdere afstand tot het Westland hebben enkele stichtingsleden hun medewerking ingetrokken en heeft ook Rotterdam Fruit Wharf, momenteel gevestigd in de Fruitport Rotterdam, waarvoor de locatie Zevenmanshaven, van in totaal 3,2 hectare, te klein bleek zich teruggetrokken. Enkele andere partijen zijn nog steeds geïnteresseerd en wachten op concrete realisatie.



Er is ook contact met twee andere geïnteresseerde operators van containerterminals (HTS uit Gorinchem en BCTN in Nijmegen), welke beide op basis van hun expertise en de wens om in Rotterdam ook een terminal te exploiteren, graag samen met de Westlandse partijen de plannen verder willen vormgeven.

Met deze partijen wordt de haalbaarheidsstudie met investeringskostenbegroting nogmaals onder de loep genomen en wordt gesproken over de mogelijke juridische vorm en structuur waarin zowel de containerterminal, als een eventueel te realiseren koelloods moet worden ondergebracht. Het is met name spannend of we tijdig de bouwkavel kunnen vastleggen, omdat er meer kapers op de kust zijn voor deze op dit moment laatste watergebonden kavel aan de noordzijde van de Nieuwe Waterweg. De Stichting Coolport hoopt in het voorjaar van 2019 een besluit te kunnen nemen over de daadwerkelijke realisatie van Coolport Westland.





5.2 Vers-Logistiek: Bloemen en potplanten

Doelstelling:	Verminderen onnodige transportbewegingen voor kwekers met eigen transport
Activiteiten:	Verkenning van de mogelijkheden; ontwikkeling van een app
Resultaat:	Project is maar deels uitgevoerd vanwege te weinig draagvlak
Financieel:	Nihil (De projectkosten, 20k zijn ten laste van budget Westland Agenda I)

Doelstelling

Het project WILCO staat voor Web-based Insights Logistical Costs en is gericht op het verminderen van de onnodige transportbewegingen, door transportaanbod en -vraag tussen kwekers met eigen transport onderling transparanter te maken.

Het idee was om kwekers, die dicht bij elkaar zijn gesitueerd, te motiveren om samen te verladen. Zo besparen ze niet alleen op hun transportkosten, maar verbeteren ze ook de leefbaarheid van de omgeving voor hun families en de toekomstige generaties.

Het samen laden zou gefaciliteerd moeten worden door de ontwikkeling van een samenwerkingsconcept met bijhorende app. Initieel met behulp van een subsidie vanuit de Westland Agenda.

Eerste fase project – interview kwekers en samenwerkingsconcept

In de periode van januari tot maart 2017 zijn 23 kwekers benaderd. 10 (circa 40%) van de 23 kwekers zegt

geïnteresseerd te zijn in het concept van WILCO. Als voorwaarden om mee te doen, is gesteld:

- Informatie en status van beschikbare ruimte (capaciteit) moet makkelijk te delen, snel en toegankelijk zijn
- Betrouwbaarheid van partner(kwekers)
- Bereidheid voor samenwerking moet wel iets (kostenbesparing) opleveren.

Tijdens de eerste fase kwam naar voren dat het niet mogelijk is een pilot te starten die voldoet aan de wettelijke voorschriften. Onder andere bestaande sierteeltvervoerders hebben dit via VSV (Vereniging Sierteelt Vervoerders), onderdeel van TLN (Transport Logistiek Nederland), laten weten. Hiervoor is een gesprek met de NIWO gevoerd (NIWO = Stichting Nationale en Internationale Wegvervoer) om een onthefing aan te vragen op deze wetgeving, zodat de pilot WILCO gedurende een periode van 2 jaar van augustus 2017 tot augustus 2019 zou kunnen draaien. Het gesprek bij de NIWO heeft eind augustus 2017 plaatsgevonden.



In de basis is dit een positief gesprek geweest, waarbij de juridische context nog verder uitgezocht zou moeten worden.

Vervolg fase project – hernieuwde focus Royal FloraHolland (RFH)

In september 2017 is er bij Royal FloraHolland een hernieuwde focus gekomen op de Strategie2020. Dit heeft geleid tot het opnieuw beoordelen van de beschikbare capaciteit voor het project WILCO vanuit Royal FloraHolland en de aansluiting op Strategie2020. Voor de Strategie2020 Royal FloraHolland zijn 3 thema's gekozen voor 2017 en 2018. WILCO als project past niet binnen deze 3 thema's; zijnde

- 1) dagelijkse operatie op orde;
- 2) implementatie nieuwe logistieke ICT;
- 3) uitrol van RFH's nieuwe transactie platform.

Daarom heeft Royal FloraHolland, ondanks het substantieel aantal uren (ca. 1000 uur) die men er al aan gependeed had, besloten om te stoppen met het project WILCO.

Learnings van project WILCO

Met het project WILCO zijn een aantal interessante inzichten opgedaan. Zie hieronder.

- Kwekers lijken zich meer druk te maken over het op tijd beleveren van hun klanten dan over de kosten voor logistiek.
- Sommige kwekers hebben een voorkeur om een derde partij te gebruiken voor logistieke afhandeling met als reden flexibiliteit en tevens files te voorkomen.
- Het aandocken bij andere kwekers voor het bijladen van producten zorgt voor een langere doorlooptijd en een beperkte flexibiliteit bij de kweker die

transporteert.

- Het is een uitdaging om verschillende transport schema's van diverse kwekers te combineren, zo hebben bloemen en planten andere transport condities.
- Sommige kwekers zijn zo dicht bij de veiling locatie gehuisvest dat ze niet bereid zijn hun transport met andere kwekers te combineren.
- Er is een beperkt vertrouwen tussen kwekers om hun transport te combineren met andere kwekers.
- Om goederen van een andere kweker te vervoeren heeft een kweker een vervoersvergunning nodig. De meeste kwekers beschikken niet over deze vergunning.
- Aan het bemachtigen van een vervoersvergunning zijn kosten verbonden; deze kosten wegen niet op tegen de financiële voordelen van samen laden.

Helaas is dus besloten om dit project voortijdig af te breken, en is het merendeel van de toegezegde bijdrage (max 60k) van Westland Agenda niet in rekening gebracht.

De opgedane inzichten kunnen tzt gebruikt worden, indien er wederom onderzoek gedaan wordt om het aantal (onnodige) transportbewegingen te verminderen. RFH heeft toegezegd om desgewenst nadere details te geven aan de hand van de interviews die men gedaan heeft met betrokken ondernemers.

NB: omdat dit project feitelijk een vervolg was op een eerder onderzoek dat reeds onder Westland Agenda I was begonnen, zijn de uitgaven hiervan nog betaald uit restant budget Westland Agenda I.

Ten laste van budget Westland Agenda II zijn dus géén kosten in rekening gebracht.



Thema 6: Overig / Diversen

Vanuit de post “overig” zijn diverse projecten gestimuleerd en gefinancierd die niet direct toe te wijzen waren aan de onderscheiden thema’s maar volgens de mening van de stuurgroep wél indirect versterkend waren aan de doelstelling van Westland Agenda II.

Variërend van het een spiegel voorhouden aan de Westlandse tuinbouwketen (RNE Greenport), het in beeld brengen van huisvestingslocaties voor Arbeidsmigranten tot het aanjagen van duurzaamheid en vergroening.

O.a. betrof dat:

- Huisvesting Arbeidsmigranten (100k)
- Roadmap Next Economie (RNE) Greenport (40k);
- Pilot “Ontslakken” (4k)
- Bedrijventerrein-event 10 okt. 2018; VNO-NCW en gemeente Westland (12k)

Zonder arbeidsmigranten zou de inspanning om de internationale Greenportpositie te behouden en verder uit te bouwen een stuk ingewikkelder zijn.



6.1 Huisvesting Arbeidsmigranten

Doelstelling:	Faciliteren van huisvesting voor arbeidsmigranten
Activiteiten:	Locatie-ontwikkeling voor arbeidsmigranten
Resultaat:	Locatie-ontwikkeling; in beeld brengen van kansrijke locaties
Financieel:	100k

Wat is gedaan

Sinds de start, zomer 2017, om tot een locatie-ontwikkeling te komen, is een Taskforce opgericht, bestaande uit de portefeuillehouder Ruimte en de portefeuillehouder Glastuinbouw alsmede LTO-Glaskracht, en de Westlandse Vereniging van Uitzendbureaus. Een verkorte procedure is opgetuigd om tot toetsing van kansrijke locaties te komen. Deze locaties worden in de Taskforce besproken. Vervolgens volgt intensieve communicatie op de gemaakte afspraken in de Taskforce. Dit om het ontwikkelingsproces zo onbelemmerd mogelijk te laten verlopen (met initiatiefnemers, omwonenden, uitzenders, tuinders, e.d.).

Wat was het doel

Het doel van de opgave is om vanuit (ruimtelijk) economisch perspectief huisvesting te faciliteren voor arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa. De Westlandse glastuinbouw maakt intensief gebruik van arbeidsmigranten. De aanwas is sinds het aantrekken van de economie weer groot en er is een structureel tekort aan bedden. Passende huisvesting is in het belang van de continuïteit van het productieproces en in het belang van de arbeidssatisfactie van de arbeidsmigrant.

Wat heeft het opgeleverd

Er is sinds eind 2017 binnenstedelijk gezocht naar locaties. Een aantal kansrijke locaties is in beeld gekomen. Hiervoor zijn voorbereidingen getroffen om deze spoedig in ontwikkeling te kunnen nemen. Zo wordt planeconomische kennis benut om tot doorrekening van de grondexploitatie te komen, daar waar de gemeente eigenaar is van de grond.

Tweede helft 2018 wordt een start gemaakt met de voorbereiding van de realisatie van twee locaties. Daarbij is van belang met de initiatiefnemers tot een werkzaam onderhandelingsproces te komen om een business case uit te werken.

Wat draagt het bij aan de Westlandse economie

Arbeidsmigranten zijn hard nodig in Westland. Zonder deze arbeidsmigranten zou de inspanning om de internationale Greenportpositie te behouden en verder uit te bouwen een stuk ingewikkelder zijn. Natuurlijk is het dan ook nodig om te voorzien in passende huisvesting, in of nabij Westland. De afgelopen 15 jaar bleek het echter niet eenvoudig om tot locatieontwikkeling te komen.



6.2 Roadmap Next Economy Greenport

Doelstelling:	Greenport als icoon voor de nieuwe, circulaire digitale economie
Activiteiten:	Brainstormsessies met stakeholders; ontwikkelen van visie en nieuwe business
Resultaat:	Bijeenkomst in april 2018 alwaar resultaten zijn gepresenteerd
Financieel:	44k

Voortbouwend op lopende initiatieven (zoals Bedrijfslevensvisie GPWO 2030, Coalitie HOT, Strategisch Handelingsperspectief GPWO, MRDH Roadmap Next Economy) is besloten om een stap verder te gaan: naar een toekomstvisie van de Greenport als icoon van de nieuwe, circulaire digitale economie.

Hiertoe is in 2017 een reeks van in totaal vijf bijeenkomsten georganiseerd met een aantal innovatieve ondernemers, burgers, beleidsmakers, en wetenschappers, zowel vanuit de sector als juist ook van buiten. Doel van deze reeks bijeenkomsten was om te komen tot een Roadmap Next Economy voor het gebied Westland-Holland.

Insteek:

De Greenport West-Holland moet een icoon worden van de nieuwe economie in de metropoolregio Rotterdam-Den Haag. Dat vergt een fundamentele omslag in denken en handelen: een andere oriëntatie (zoals de Greenport als apotheek van West-Europa), andere producten (van tomaten naar bv. zeekraal, zeewier, kruiden, snelgroeiende nichemarkten), andere klanten en afzetmarkten (zoals farmacie, cosmetica, kleding, zorg) en andere verdienmodellen.

Uitvoering is gedaan door bureau DRIFT, vallend onder de Erasmus Universiteit, met als projectleider prof. Jan Rotmans.

Het proces dat samen met de stakeholders is

ondernomen bestond grosso modo uit vier grote stappen:

Nadere probleemanalyse

Deze is tot stand gekomen op basis van documentanalyse van een aantal recente beleidsdocumenten zoals Coalitie HOT, uitgevoerd door DRIFT.

Toekomstvisies West-Holland 2050

In twee bijeenkomsten hebben de deelnemers gezamenlijk toekomstbeelden geschetst die allemaal invulling geven aan een duurzaam toekomstperspectief voor de regio.

Transitiepaden

Aansluitend zijn in een aantal bijeenkomsten de toekomstbeelden gebruikt om terug te kijken naar het heden; welke paden bestaan er naar een duurzamere toekomst, en wat zijn daarbij doorslaggevende ontwikkelingen?

Nieuwe business

Uiteindelijk is samen met de deelnemers gezocht naar welke mogelijkheden we vandaag ter hand kunnen nemen om te werken aan duurzaam toekomstperspectief. Welke doorbraken moeten we realiseren? En met welke coalities kunnen projecten daarvoor realiseren? Op 9 april 2018 heeft er een afsluitende bijeenkomst plaats gevonden die geheel gewijd was aan de Roadmap Next Economy Greenport West-Holland. Daarbij hebben ook vertegenwoordigers van de coalities-in-wording gepitcht over hun projectideeën voor nieuwe business. ng en concrete bouw hun doorgang te laten vinden.



6.3 Ontslakken van Gebiedsontwikkeling

Er is een bijdrage verleend van € 4.000,- voor deelname aan het project Ontslakken van de Gebiedsontwikkeling, oftewel het versimpelen, versnellen en ontmantelen van regels, aanpak, beleid en houding om gebiedsontwikkeling en concrete bouw hun doorgang te laten vinden.

Gemeente Westland is hierbij bijgestaan door het landelijk actieteam, onder leiding van professor Friso de Zeeuw, Praktijkhoogleraar Gebiedsontwikkeling van TU Delft.

Westland heeft als pilot gekozen voor de herontwikkeling van het oude gemeentekantoor in De Lier.

6.4 Inspiratie-event over Duurzame Bedrijventerreinen

Er is door gemeente Westland € 12.000,- bijgedragen voor de organisatie van een inspiratiebijeenkomst mbt duurzame bedrijventerreinen.

Maar liefst 30 procent van de werkgelegenheid in Westland is te vinden op de bedrijventerreinen, bij vele honderden bedrijven. VNO-NCW Westland-Delfland heeft 10 oktober 2018 in nauwe samenwerking met de gemeente Westland een inspiratie-event georganiseerd over duurzaamheid op bedrijfsniveau en op bedrijventerreinniveau.

Er is door diverse deskundigen ingezoomd op de (on)mogelijkheden voor duurzaamheid op bedrijventerreinen. Met als impact dat individuele ondernemers nog eens extra bij zichzelf te rade gaan wat er nog meer gedaan kan worden op gebied van energiebesparing en het opwekken van niet-fossiele energie.



3. FINANCIIEEL OVERZICHT

Gemeente Westland heeft eind 2013 voor de uitvoering van Westland Agenda II een bedrag van € 1.000.000,- uitgetrokken, onder voorwaarde dat het Westlandse bedrijfsleven minstens eenzelfde bedrag (eventueel 'in kind') beschikbaar stelt.

Voor de projecten "Aardwarmte" en Biobase, die ook al onder Westland Agenda I uitgevoerd werden, was al eerder om praktische redenen een bestemmingsreserve in het leven geroepen. Onder Westland Agenda II is er voor gekozen om deze projecten voort te zetten, en het resterende budget vanuit Westland Agenda I hiervoor in te zetten; het beschikbare budget voor deze projecten pakt daardoor effectief hoger uit.

Zoals uit de hiervoor beschreven rapportage blijkt, zijn in de periode van 2014 tot eind 2018 diverse projecten uit de startblokken gekomen. De meeste projecten kunnen beschouwd worden als financieel afgerond. Maar er zitten ook nog een aantal projecten bij die blijvende aandacht verdienen, o.a. Aardwarmte en Biobase.

Inzet en geld van Westland Agenda heeft een duidelijk aanjagende werking gehad, de kracht van het zgn.

vliegwielen-effect. Gunstige ontwikkelingen richting Duurzaamheid (o.a. geothermie en biobased economy), Innovatie en Kennis, Logistiek (o.a. ontlasten van de verkeersdichtheid) en Keten-optimalisatie zullen ook in de toekomst van belang zijn voor Westland.

Mede door de inzet vanuit de gemeente, heeft het bedrijfsleven zijn verantwoordelijkheid genomen en vele uren én geld gestoken in de projecten van Westland Agenda II. Met name de bedrijfsbijdragen voor de duurzaamheidsprojecten 'Aardwarmte' en 'Biobase' overstijgen fors de bijdrage vanuit de gemeente. Dit geldt ook voor het Moderniserings-project alsmede de projecten die gericht zijn op ontwikkeling van de Greenport Horti Campus, locatie Westland.

Door deze co-financiering vanuit WA II zijn bovendien aanzienlijke hoeveelheden geld vrij gemaakt vanuit Provincie, Ministeries en EU.

Gesteld kan worden dat de investering van gemeente-geld in Westland Agenda II een fors multiplier-effect heeft opgeleverd in investeringen door bedrijfsleven en hogere overheden.

Per eind 2018 is de stand van zaken Westland Agenda II als volgt:

• Begroot:	1.000.000,-
• Uitgaven t/m 31-12-2017:	469.000,-
• Uitgaven 2018:	413.000,-
• Totale uitgaven 2014-2018	882.000,-
• Restant per begin 2019:	118.000,-

De stuurgroep Westland Agenda II, een samenwerking van overheid en bedrijfsleven, hecht er aan dat bedrijfsleven en gemeente gezamenlijk voortgang blijven geven aan reeds opgestarte, succesvolle projecten die zich richten op Energie-transitie, Circulariteit, alsmede Kennis en Innovatie. En geeft steun aan het voorstel van gemeente Westland om de goede samenwerking tussen bedrijfsleven en gemeente voort te zetten via een nieuw op te zetten Kennis en Innovatiefonds (als opvolger van Westland Agenda II).

De stuurgroep adviseert om het voorziene restant per begin 2019, ca. € 118.000,- te reserveren en vervolgens toe te voegen aan het Kennis en Innovatiefonds.

Westland, april 2019



GEMEENTE WESTLAND

Postadres: Postbus 150, 2671 AD Naaldwijk
Bezoeksadres: Verdilaan 7, 2671 VW Naaldwijk
T 14 0174
E info@gemeentewestland.nl
I www.140174.nl

